

Erkki J. Hollo: Saksan ja Baijerin vesioikeusjärjestelmä

1. Saksan vesioikeuden sääntelyrakenne – liittovaltiolainsäädännön merkitys

Saksan liittovaltiotilanteesta johtuen lainsäädäntö on lähes kattavasti kaksitasoinen: puitesääntely toimii liittovaltiotasolla ja konkreettinen toimeenpano osavaltiotasolla. Kummallakin tasolla on erityinen vesilainsäädäntö. Puitesääntely on kuitenkin viime vuosikymmeninä enenevässä määrin vaikuttanut ympäristö- ja vesiasioissa maanlaajuisesti sääntelyä yhdenmukaistavasti ja selventäväksi. Historiallisista syistä osavaltioiden vesilait kuten muukin lainsäädäntö poikkeaa toisistaan, tosin nykyisin kulloisenkin puitesääntelyn mahdollistamissa toimivaltajakoissa. Koska tällainen toimivaltajako osoittautui ajan oloon hankalaksi ja tuloksiltaan epävarmaksikin, on päädytty tarkistamaan perustuslakiin perustuvaa toimivaltajakoa niin, että liittovaltion sääntely muodostuu yhtä yksityiskohtaisemmaksi ja yhdenmukaistavaksi koko Saksan alueella. Vesiasioissa perustuslain (Grundgesetz 72 art.) muutos (Föderalismusreform, 1.9.2006) mahdollisti aiemmin osavaltioille kuuluneen sääntelyvallan osittaisen siirtämisen liittovaltiotasolle sitovaksi sääntelyksi. Enää ei siksi puhuta puitesääntelystä vaan kilpailevasta tai rinnakkaisesta sääntelyvallasta. Silti osavaltioiden lainsäädännölle jää merkittävä määrä vaihtoehtoja toteuttaa myös eurooppaoikeudellista sääntelyä perustuslaissa annetun poikkeamisvallan perusteella.

Osavaltiotasolla ovat säilyneet jo vanhastaan omaksutut vesien omistusta, hallintaa ja käyttöä samoin kuin hallintoa ja päätöksentekoa koskevat järjestelyt, mitkä siis vaikuttavat osaltaan siihen, millä tavoin liittovaltiotason sääntelyn vaatimukset kulloinkin toteutuvat, vaikka liittovaltiolla on vastuu ylikansallisten velvoitteiden toimeenpanosta ja sääntelystä. Niinpä kansainväliset ja yhteisöoikeudelliset vaatimukset on saatettu voimaan liittovaltiotasolla tai eräiltä osin valtuussäännöksiin perustuen osavaltiotasolla.

Liittovaltion vesitalouslaki on uudistettu 2009 (WHG, Wasserhaushaltsgesetz vom 31. Juli 2009, BGBl. I S. 2585) ja se tuli voimaan 1.3.2010. Lakia on myöhemmin muutettu, merkittävilta osin viimeksi 2017. Lailla kumottiin aiempi, mittavan oikeus- ja tulkintakäytännön synnyttänyt samanniminen 27.7.1957 annettu ja 1.3.1960 voimaantullut laki. Senaikainen oikeuskäytäntö on pitkälti vielä relevanttia uudenkin lainsäädännön tulkinnassa. WHG:ssa säädetään lisäksi liittovaltion asetuksenantovallasta ja EMAS-

järjestelmän toimeenpanovaltuuksista. Edellinen käsittää myös valtuuden säätää asetuksella EU-oikeuden, mukaan lukien vesipolitiikan puitedirektiivi (2000/60/EY, VPPD) yksityiskohdista.

Vesipolitiikan puitedirektiivi on siis saatettu voimaan liittovaltiotasolla. VPD:n vesitalousohjauksen vaatimuksista säädetään WHG 27-31 §:ssä pintavesien osalta. Tässä kohdin säädetään hyvästä ekologisesta tilasta ja potentiaalista sekä hyvästä kemiallisesta tilasta samoin kuin noudatettavista määräajoista. Sittemmin lakiin on lisätty meristrategiadirektiivin 2008/56/EY vaatimusten mukainen sääntely. Näiden direktiivien yksityiskohdista säädetään asetuksella (25.7.2011 annettu pintavesiasetus, Oberflächengewässerverordnung, OGewV), jota koskeva valtuussäännös on WHG 23 §:ssä. Tässä asetuksessa säädetään lisäksi direktiivin 2008/105/EY ympäristölaatuvaatimuksista koskien analysointia ja interkalibrointia.¹ Vastaavasti pohjavesiä koskee pohjavesiasetus (Grundwasserverordnung, päivitetty 4.5.2017)². Samoin prioriteettiainedirektiivissä 2013/39/EU edellytetyt ympäristölaatuvaatimukset on saatettu voimaan asetuksella.

Saksan vesioikeudessa on vanhastaan sääntö, jonka mukaan jätevesien johtamisessa vähimmäisvaatimukset määräytyvät tekniikan tason (Stand der Technik, WHG 3 §, vastaa parasta käyttökelpoista tekniikkaa, BAT) perusteella. Sen määrittämien standardien avulla määrätään toimialakohtaisesti vaatimukset ja päästöraja-arvot, jotka ovat teknis-taloudellisesti toteutettavissa. Tätä sääntelevää jätevesiasetusta (Abwasserverordnung, 2004) on toistuvasti päivitetty vastaamaan laintasoista sääntelyä.³

¹ Tällä asetuksella saatetaan voimaan myös direktiivit 2009/90/EY ja 2014/101/EU sekä päätös 2013/480/EU.

² Tällä asetuksella saatetaan voimaan direktiivien 2000/60/EY, 2006/118/EY ja 2009/90/EY pohjavesiä koskevat vaatimukset.

³ Sillä on saatettu voimaan EU:n lukuisia vesipäästöjä koskevia säädöksiä, mm. teollisuuspäästödirektiivi (IED, 2010/75/EU).

Saksan vesipiirijako

Flussgebietseinheiten in der Bundesrepublik Deutschland (Richtlinie 2000/60/EG - Wasserrahmenrichtlinie)

Die Markierung und Kennzeichnung der außerhalb der Grenzen der Bundesrepublik Deutschland liegenden Teile internationaler Flussgebietseinheiten dienen lediglich der Veranschaulichung und lassen Festlegungen anderer Staaten sowie internationale Abstimmungen unberührt.

Kartengrundlage:
Länderarbeitsgemeinschaft Wasser (LAWA),
Bundesamt für Kartographie und Geodäsie (BKG)

Quelle: Umweltbundesamt, Juni 2004

2. Baijerin vesilainsäädäntö

Kuten mainittiin, osavaltion lainsäätäjien säädösvaltaa vesioikeuden alalla kavennettiin vuoden 2006 perustuslakiuudistuksella. Perinteisesti osavaltioilla on ollut vesilainsäädäntöä jo ainakin 1800-luvulta lähtien ja silloin omaksutut, osittain erilaiset periaatteet ovat edelleenkin havaittavissa. Baijerin vesilaki on perinteisesti ollut muihin osavaltiolakeihin nähden useissa suhteissa omintakeinen, konservatiivisempi. Nimenomaan Baijerin osalta osavaltion lainsäätäjälle on jäänyt liittovaltiosäätelyyn nähden merkittävässä määrin tarkoituksenmukaiseksi katsottua toimeenpano- ja täydentävää säädösvaltaa Saksan perustuslain 72 artiklan nojalla. Tämä koskee etenkin omistus- ja hallintojärjestelyjä, vesi- ja jätevesihuoltoa, tulvasuojelua ja valvontaa. Liittovaltiotasolla säädetään kuitenkin sitovasti muun muassa toimintoja koskevista ainepitoisuus- ja päästörajoista (immissiosäätely).

Baijerin vesilaki on annettu 2010 (Bayerisches Wassergesetz, BayWG, 25. Februar 2010, GVBl. S. 66) ja sitä on päivitetty viimeksi 2018. Liittovaltiotason tapaan myös osavaltiolainsäädäntö jakautuu laintasoiseen ja asetuksentasoiseen säätelyyn. Asetuksin säädetään WHG:n mukaan liittovaltion viranomaiselle kuuluvien tehtävien hoitamisesta osavaltion viranomaisjärjestelmässä, koska liittovaltiolla ei ole omia alueellisia toimielimiä. Hallitusvaltaa edustaa Baijerin valtion ympäristö- ja kuluttajansuojaministeriö (Staatsministerium für Umwelt und Verbraucherschutz, BayWG 17 art.).

Seuraavassa esityksessä on päädytty esittämään Baijerin osavaltion säätely siinä yhteydessä, jossa WHG asiaa sääntelee, jotta vältytään erillistarkastelujen päällekkäisyyksiltä. Selvityksen lopussa on lakien säädöskohtainen vertailutaulukko.

3. Saksan vesitalouslain 2009 ja Baijerin vesilain 2010 pääasiallinen rakenne

3.1 Vesien luokitus

WHG 2 §n mukaan lakia sovelletaan sisävesistöihin, rannikkovesiin ja pohjavesiin sekä niiden osiin. Osavaltiot voivat jättää tätä lakia soveltamatta sellaisiin pieniin vesiin, joiden vesitaloudellinen merkitys on vähäinen. Tällaisia ovat liikenneväyliin liittymättömät uomat ja terveyslähteet. Tämä ei kuitenkaan koske WHG:n vesistömuutosten vastuusäätelyä (89-90 §).

BayWG 1 artiklan mukaan lakia sovelletaan terveyslähteisiin ja vapaasti virtaaviin vesiin, mutta ei ojitus- ja kasteluojiin eikä pieniin lampiin, joilla ei ole yhteyttä muihin vesiin.

3.2 Vesien omistus

Vesistön tai pohjaveden vesiainetta ei voi omistaa. Maa-alueen omistus ei oikeuta sellaiseen vesien käyttöön, joka vaatii viranomaisen hyväksyntää, eikä myöskään vesiuoman muuttamiseen (WHG 4 §). Kolmansien käyttöä ei saa estää, jos tähän on viranomaisen lupa tai jos lupaa ei tarvita (sietovelvollisuus). Muilta osin sääntelyä voidaan täydentää osavaltiotasolla. Sietovelvollisuudesta säädetään tarkemmin BayWG 4 artiklassa. Sen mukaan vesienkäyttöön luvan nojalla oikeutettu saattaa joutua maksamaan hyvitystä sietovelvolliselle tai, jos tämä on osavaltio, käyttömaksua.

BayWG 2 artiklan mukaan vedet jaetaan niiden merkityksen mukaan kolmeen luokkaan. Ensimmäiseen luokkaan kuuluvat liittovaltion päättämät vesiliikenneväylät. Ne samoin kuin toiseen luokkaan kuuluvat osavaltion vedet on luetteloitu (3 art.). Rajatilanteista päättää Baijerin ministeriö. Kolmanteen luokkaan kuuluvat kaikki muut vedet.

Vesien omistuksen suhteen vesiliikenneväylät (Bundeswasserstraßen) kuuluvat omistuksellisesti liittovaltiolle asiaa koskevan erityislainsäädännön mukaisesti. Niihin sovelletaan lisäksi WHG:n säännöksiä siltä osin, kuin väylävesiin liittyy tämän lain mukaisia määräyksiä tai velvoitteita. Osavaltion osalta sama soveltuu toisen luokan vesiin. Vastaava sääntely on BayWG 5 artiklassa. Sen mukaan osavaltio voi lunastaa korvausta vastaan muulle kuin julkiselle vallalle kuuluvan vesistöosan.

Baijerissa siis kolmannen luokan vedet ovat yksityisen tahon omistamia, Ne voivat muodostaa kiinteistöyksiköjä. Jos tästä ei ole kysymys, virtaava vesistö on osa rantakiinteistöä (BayWG 6 art.). Vastakkaisilla rannoilla sijaitsevien kiinteistöjen ollessa kysymyksessä sovelletaan keskiviivaperiaatetta ja vierekkäisten kiinteistöjen osalta maarajasta kohtisuoraan johtavaa linjaa.

Pysyvästi keskivedenkorkeuden yli tulviva (nouseva) vesialue laajenee käsittämään omistuksellisesti veden peittämän alueen, jonka kohdalle muodostuu uusi rantaviiva (BayWG 7 art.). Jos tulva tai vedennosto on keinotekoisesti aiheutettu, aiheuttajalla on korvausvelvollisuus. Jos kyse ei ole itsenäisestä vesialueesta, syntyy korvausvelvollisuus vastaavasti rannanomistajia kohtaan.

Maatumien ja vesijättöjen synnyttämistä oikeudenmuutoksista säädetään BayWG 8 artiklassa. Keinotekoisesti aiheutettu vesijätö kuuluu vesialueen omistajalle (9 art.). Sijoiltaan siirtyneen vesistöosan saavat osalliset kustannuksellaan saattaa entiselleen, mutta asia on saatettava vireille pääsääntöisesti viidessä vuodessa (10 art.). Jos kiinteistöstä osa on irtautunut ja ajautunut toisen rantaan ("kulkusaari") eikä se ole siitä erotettavissa tai aikaa on kulunut yli kolme vuotta, siitä tulee kiinteistön osa. Jos yhteyttä rantaan ei synny, vaan siirtymä pysähtyy vesialueelle, se kuuluu vesialueen omistajalle. Havaitaan, että näiltä osin Baijerin järjestelmä muistuttaa Suomessa perinteisesti voimassa olevaa.

Keskivedenkorkeus osoittaa vesialueen ja rantakiinteistön rajan. Arvioinnissa otetaan huomioon myös kasvuston esiintyminen. Viranomainen voi hakemuksesta merkitä vesirajan, jos se on tarpeen (BayWG 12 art.). Vedenpinnan alenemisen vuoksi pohjan paljastuminen tai saaren muodostuminen vesialueelle ei vaikuta omistussuhteisiin (13 art.).

3.3 Vesitalouden johtavat periaatteet

Vesimuodostumia on käytettävä kestäväällä tavalla säilyttäen niiden toiminta- ja suorituskyky osana luonnontaloutta (WHG 6 §). Tätä varten vesien tulee muun muassa säilyä lajien elinympäristönä, ehkäistä haittoja vesisidonnaisille ekosysteemeille ja kosteikoille, torjua ilmastonmuutoksen mahdollisia haittoja ja edistää meren suojelua. Luonnontilaisia vesiympäristöjä tulee säilyttää ja luonnontilaltaan häiriintyneitä kohteita palauttaa, ellei huomattava yleinen etu muuta vaadi. Kestävän vesitalouden tulee kaiken kaikkiaan olla ympäristön kannalta suotuisaa.

WHG 6a §:n mukaan kustannuskattavuuden periaate ohjaa kaikkea vesienkäyttöä (vesipalveluja). Arvioitaessa käyttötavoitteiden – näistä säädetään lain 27-31 sekä 44 ja 47 §:ssä (näistä jälj. jakso 4. ja 6.) – saavuttamista periaate tulee ottaa huomioon. Sitä varten laskelmaan on sisällytettävä ympäristö- ja luonnonvarakustannukset. On pyrittävä muutoinkin antamaan virikkeitä, jotta kyseiset käyttötavoitteet saavutetaan. Niissä tilanteissa, joissa vesienkäyttö vaarantaa kyseisten tavoitteiden saavuttamisen, tulee erityisesti teollisuuden, talouksien ja maatalouden piirissä toimivien käyttömuotojen osallistua tarkoituksenmukaisesti kustannusten kattamiseen. Kustannuskattavuuden periaatetta toteutettaessa on asetettava perustaksi aiheuttamisperiaate sekä vesienkäyttömuotojen taloudellinen analyysi. Tästä säädetään pintavesi- ja pohjavesiasetuksissa.

Käyttötavoitteista saadaan poiketa arvioitaessa kustannusten kattamisen sosiaalisia, ekologisia ja taloudellisia vaikutuksia samoin kuin alueellisia maantieteellisiä ja ilmastollisia erityispiirteitä. Kustannuskattavuuden toteuttamisella ei ole vaikutusta muihin vesienkäyttöön liittyviin maksuihin.

3.4 Yleisoikeudet

Yleiskäytön (Gemeingebrauch) sääntely kuuluu osavaltioiden toimivaltaan. Rajoituksina WHG:ssä säädetään, ettei yleiskäyttö ole voimassa, jos se estää oikeutettujen tahojen vesienkäyttöä, ja että yleiskäyttö ei voi käsittää aineiden päästämistä vesistöön. Osavaltiot voivat kuitenkin sallia haitattoman huleveden sekä kalastuksen tarpeisiin tapahtuvan aineiden päästämisen, jos se ei merkittävästi haittaa kalakantaa (WHG 25 §). Tämä poikkeus säädetään BayWG 19 artiklassa.

Vesialueen ja ranta-alueen omistajan lähikäyttö on tietyssä laajuudessa mahdollista ilman muutoin vaadittavaa lupaa, ellei osavaltiolaisissa toisin säädetä (WHG 26 §). Käyttö on sallittua omaan käyttöön, jos se ei estä muita vastaavasti käyttämästä, eikä aiheuta veden laadun tai virtaaman heikentymistä taikka muuta haittaa vesitaloudelle. Päästökielto on voimassa kuten yleiskäytössä. Julkisten vesiliikenneväylien kohdalla rannan omistajankäyttö ei ole sallittua.

BayWG 18 artiklassa säädetään yksityiskohtaisesti sallitun yleiskäytön muodoista. Tämä koskee uintia, pesemistä, juottamista, veneilyä muilla kuin polttomoottoriveneillä, jääurheilua ja liikkumista muilla moottorittomilla välineillä. EU:n määrittelemillä suojelualueilla liikkuminen motorisoiduilla veneillä ei ole sallittua. Yleiskäyttöön luetaan myös pohja- ja lähdeveden johtaminen, haitattoman sadeveden johtaminen, vähäinen vedenotto ja karjan juottaminen. Piiriviranomainen antaa tarpeen mukaan päätöksellään tai asetuksella yksilöityjä määräyksiä säännöksen tarkoittamista toimenpiteistä ja kohteista.

Vesiviranomaisena Baijerissa toimii piirihallintoviranomainen (Kreisverwaltungsbehörde). Vesitaloussuunnitelmien ja toimenpideohjelmien sekä vastaavien tulvaohjelmien laatimisesta vastaa Baijerin valtion ministeriö yhteistyössä alakohtaisten hallintoviranomaisten kanssa. Vesiasioiden osalta tämä viranomainen on vesitalousvirasto (Wasserwirtschaftsamts), joka myös vastaa edunvalvonnasta eri menettelyissä (BayWG 63 art.).

4. Vesienkäytön yleiset periaatteet

4.1. Pintavesien pilaamiskielto, vähimmäisvirtaaman turvaaminen ja sulkemisrajoitukset

Kiinteitä aineita ei saa päästää vesistöön tarkoituksin hylätä ne. Tämä ei koske vesistöä poistettua sedimenttiä (WHG 32 §). Vesistön äärellä aineita saa varastoida tai jättää ainoastaan siten, että ei ole vaarana veden laadun tai veden virtauksen haitallinen muutos. Sama koskee myös nesteiden ja kaasujen kuljettamista putkissa.

Vesistön patoaminen ja veden ottaminen tai johtaminen on sallittua vain, jos virtaama säilyy riittävänä, jotta vesistö liitännäisine uomineen saavuttaa kestävän vesitalouden tavoitteet (vähimmäisvirtaama, WHG 33 §). Patorakenteiden pystyttäminen, olennainen muuttaminen ja käyttö saadaan sallia vain, jos sopivin keinoin säilytetään tai palautetaan vesistön läpivirtaama, milloin se vesienhoitosuunnitelman ja toimenpideohjelman (27-31 §) vaatimusten mukaan on tarpeen (WHG 34). Läpäisyvaatimus on merkityksellinen, kun VPD:n ympäristötavoitteiden valossa arvioidaan sitä, missä määrin kiinteä pato vaikeuttaa vesien tilan parantamista (ks. jälj. Regensburgin hallinto-oikeuden päätös kohdassa 5.5). Tarvittaessa toimivaltaisen viranomaisen on annettava tätä tarkoittavat määräykset. Liittovaltion vesiväylien patojen osalta vastuu on vesiväylähallinnolla.

4.2 Pintavesien ja niiden ylä- sekä alapuoliset laitokset, veden vapaa virtaus

Kyseisiä laitoksia ovat etenkin vesistöjen poikki tehtävät rakennukset kuten sillat, tunnelit, satamalaitteet, johtojärjestelmät ja lautat (WHG 36 §). Ne on tehtävä ja niitä käytettävä siten, ettei ole odotettavissa haitallisia vesistömuutoksia eikä vaikeuteta vesien kunnossapitoa enempää kuin olosuhteisiin nähden on välttämätöntä. Patorakennelmien rakentamisessa, käytössä ja kunnossapidossa on noudatettava vallitsevan tekniikan vaatimuksia. Ne kuuluvat omavalvonnan piiriin. Toimenpiteiden kustannuksista vastaa omistaja. Tarkempi sääntelytoimivalta on osavaltiolla (BayWG 20 art.). Baijerissa suostumus (Genehmigung) vaaditaan pääsääntöisesti ensimmäisen ja toisen luokan vesistöjen, mutta yleisen edun vaatiessa myös kolmannen luokan (yksityisiin) vesialueiden poikki tehtäviä rakennelmia varten. Jos haettua suostumusta koskevaa asiaa ei ole ratkaistu asetetussa määräajassa, suostumus katsotaan myönnettyksi. Asian käsittelyssä yleinen etu (vesitaloudelliset seikat) määrää, onko suostumus evättävä, varustettava ehdoin tai peruutettava.

WHG 37 §:ssä säädetään säännöistä tilanteissa, joissa luonnontilaisen uoman (ei lähteen) vesi virtaa yläpuoliselta kiinteistöltä alemmille kiinteistöille. Kysymys on osittain

sietämisvelvollisuudesta, osin oikeudesta poistaa este sekä näihin liittyvien kustannusten jakautumisesta. Yleisen edun vaatiessa säännöistä voidaan poiketa, jolloin haittaa kärsivä taho saattaa olla oikeutettu korvaukseen.

4.3 Vesivoiman hyödyntäminen

WHG 35 §:n mukaan vesivoiman käyttö edellyttää, että kalakantoja suojellaan sopivalla tavalla. Ellei näin ole tapahtunut, velvoite voidaan asettaa jälkeinpäin määräajassa toteutettavaksi. Kalannousua edistävä rakenne on tällainen toimenpide. Määräys on annettavissa kuitenkin vain, jos voidaan osoittaa, että velvoitetta ei ole täytetty, toisin sanoen jos olevat järjestelyt eivät ole suojelun kannalta olleet sopivia. Stuttgartin hallinto-oikeus (22.6.2017) on WHG 35 §:ää tulkiten katsonut, että voimalaitoksen ylläpitäjä voitiin määrätä ylläpitämään kalatietä, perusteluna osittain vesistön avonaisuusvaatimus (WHG 34 §) ja VPD:n kannalta merkityksellinen hydromorfologisten tekijöiden arviointi osana heikentämiskieltoa. Lain kannalta kalatien tekemistä ja ylläpitämistä koskevan vaatimuksen edellytyksenä on, että olevat järjestelyt ovat riittämättömiä turvaamaan vesistön kalakantoja. Oikeus katsoi toimijan menetelleen lainvastaisesti, kun oleva kalatie ei toiminut kunnolla, mikä siis avasi tien oikeudellisten velvoitteiden asettamiseen. Asiallisesti kysymys oli muun ohella hankkeen muutostilanteen synnyttämien toimien riittävydestä ja vaatimusten kohtuullisuudesta.

Toimivaltaisen viranomaisen tulee tutkia, onko 1.3.2010 olevilla padotuksilla ja vastaavilla poikittaisrakenteilla edellytyksiä vastedeskin toimia vesivoiman hyödyntämiseksi, jos muutoksinkaan ei pysyvästi ole mahdollista saavuttaa WHG 27-31 §:ssä (vesitaloussuunnitelma, toimenpideohjelma) säädettyjä ympäristötavoitteita. Selvityksen tulos on julkistettava sopivalla tavalla.

4.4 Rantavyöhyke

Rantavyöhykkeen tarkoituksena on järjestää ranta-alueen käyttö vesiympäristön säilymisen turvaavalla tavalla. Sen avulla säilytetään ja parannetaan pintavesien ekologisia funktioita, veden varastointia, vedenvirtaamaa sekä vähennetään hajakuormitusta (WHG 38 §). Se käsittää rannan keskivedenkorkeuden mukaisen vesistön äärellä ja sen leveys on viisi metriä. Toimivaltainen viranomainen voi määrätä leveyden poikkeavasti etenkin rakennetuissa ympäristöissä ja poistaa sen. Osavaltiot voivat säätää toisin. Omistajien ja muiden

oikeudenhaltijoiden tulee rannankäytössä noudattaa tiettyä rajoituksia, esimerkiksi viheraluetta ei saa muuttaa peltoalueeksi, keskeistä puustoa ei saa poistaa eikä uutta sellaista istuttaa. Varastointi ja aineiden käyttö on kielletty, jos niitä voi kulkeutua vesiin.

BayWG 21 artiklan mukaan rantareunavyöhykkeitä voidaan ensimmäisen ja toisen luokan vesistöjen kohdalla perustaa sopimuksin alueiden omistajien kanssa, jos se on tarpeen kunnossapidon vuoksi. Tämä edellytys ei täyty, jos alue on vesiensuojelua edistävän tuen piirissä. Myöhemmän vesienhoitosuunnitelman vaatiessa viranomainen voi määrätä vyöhykkeen yksittäistapauksessa tai asetuksin. Kolmannen luokan vesistöjen osalta vyöhyke voidaan määrätä seuraavan vesienhoitosuunnitelmakauden myötä ympäristötavoitteiden niin vaatiessa.

4.5 Vesien kunnossapito

Vesistön kunnossapito on julkisoikeudellinen tehtävä (WHG 39 §). Se käsittää muun muassa huolenpidon uomasta ja virtaamasta, rantavyöhykkeen ja sen kasvuston säilymisestä, liikennekelpoisuuden turvaamisesta ja ylipäänsä vesistön ominaisuuksien säilymisestä. Toimenpiteiden on vastattava WHG 27-31 §:ssä (vesitaloussuunnitelma, toimenpideohjelma) säädettyjä vaatimuksia niitä vaarantamatta. Luonnontalouden toimivuus on turvattava, Kunnossapito koskee myös rakennettuja vesistöjä, ellei toisin säädetä muualla. Kunnossapidosta vastaava taho määräytyy tilanteen mukaan, se voi olla yhtymä, yhdistys tai muu osallisten yhteenliittymä (WHG 40-42 §). Laiminlyöntitilanteessa viranomainen määrää vastuutahon tai toimenpide määrätään suoritettavaksi julkisen vallan toimin asianomaisen kustannuksella.

Bajjerin vesilaissa on yksityiskohtainen sääntely kunnossapitovastuun jakautumisesta eri julkisyhteisöjen kesken ja vastuun siirtämisestä samoin kuin alueen omistajien ja oikeudenhaltijoiden sietovelvollisuudesta ja perittävistä maksuista (BayWG 22-27 art.). Kulkukelpoiset vesistöt ovat yleiskäyttöisen liikenteen ja uiton piirissä. Bajjerin valtio osoittaa, mitkä uomat ovat liikennekelpoisia. Osoitus on peruutettavissa tarpeen lakatessa. Muissa vesistöissä liikenne ja uitto vaatii piirihallintoviranomaisen luvan.

5. Vesienkäytön ohjaus lupajärjestelmässä

5.1 Vesienkäyttöhankkeet

WHG 9 §:ssä määritellään lain soveltamisalaan kuuluvat käyttömuodot eli hanketyypit. Näitä ovat:

- veden ottaminen ja johtaminen vesistöstä
- pintavesien padotus ja laskeminen
- kiinteiden aineiden ottaminen pintavesistä, jos se vaikuttaa vesistön ominaisuuksiin
- aineiden päästäminen ja johtaminen vesistöön
- pohjaveden ottaminen, paljastaminen, pintaan johtaminen ja poisjohtaminen.

Lisäksi, jos seuraavat toimenpiteet eivät ole osa edellä mainittuja, käyttömuotoja ovat:

- pohjaveden patoaminen, pinnan laskeminen ja ohijuoksuttaminen
- toimenpiteet, jotka ovat omiaan jatkuvasti tai vähäistä suuremmassa määrin aiheuttamaan haitallisia vedenlaadun muutoksia
- maakaasun, öljyn ja maalämmön etsimiseksi tai hyödyntämiseksi tapahtuva hydraulipaineen alainen kivennäisten irrottaminen sekä
- tietyissä edellisessä kohdassa tarkoitetun toiminnan yhteydessä tapahtuva päivittäinen säiliöveden varastointi

Tietyt vesistön kuntoonsaattamiseen liittyvät työt jäävät hanketunnusmerkistöjen ulkopuolelle (WHG 67 §). Tällaisia töitä ovat on uoman tai sen rannan teko, poistaminen tai muuttaminen. Niihin sovelletaan, ellei kyse ole tilapäisestä muutoksesta, vaatimusta, että luonnolliset viipymäalueet säilyvät eikä luonnollisia virtaus- ja purkautumispaikkoja olennaisesti eikä muutoinkaan estetä luonto-olosuhteiden säilymistä. Näitä vaatimuksia sovelletaan myös tulvantorjuntapatoihin ja rannikkosuojelurakenteisiin.

5.2 Lupamuodot

5.2.1 Luvantarve

On kahdenlaisia lupia, oikeusvaikutuksiltaan lievempi hyväksyntä (Erlaubnis) ja pysyvemmän olotilan synnyttävä lupa (Bewilligung). Näiden eroavuudet ilmenevät lähinnä lupamenettelyssä ja lupien muutettavuudessa (WHG 8 §). Pääsääntönä on, että vesienkäyttö vaatii jommankumman luvan, ellei muusta lainsäädännöstä muuta johdu tai poikkeuksista ole säädetty WHG:ssa (etenkin yleiskäyttö). Lupaa ei myöskään tarvita vaarantorjuntatilanteissa, joissa yleinen turvallisuus on uhattuna ja ennakoitavissa oleva vahinko olisi merkityksellisempi kuin vedenlaadun muutos. Toimenpiteistä on kuitenkin viipymättä ilmoitettava viranomaiselle. Jos lupa on annettu laitosta tai kiinteistöä varten, se seuraa omistuksen vaihdosta.

5.2.2 Lupien sisältö ja edellytykset

Erlaubnis-tyypin lupa antaa valtuuden, Bewilligung oikeuden käyttää vesimuodostumaa tiettyä tarkoitusta varten määritellyllä tavalla ja määritellyssä laajuudessa; (beschränkte Erlaubnis) ei kuitenkaan oikeutta tietynsuuruisen virtaaman vesimäärään tai laatuun (WHG 10 §).

Kummankin luvan edellytyksenä on, että ympäristövaikutusten arvioinnin vaatimukset on sitä koskevan lain mukaan täytettävä, jos arviointi on tarpeen. Bewilligung-lupa saadaan myöntää lisäksi vain sellaisessa menettelyssä, jossa asianosaiset ja osalliset viranomaiset ovat voineet esittää muistutuksia (WHG 11 §).

Kumpaakaan lupaa ei saa myöntää, jos ennakoitavissa on vesitalousperiaatteiden vastaisia vesien muutoksia, joita ei lupamääräysetkään huomioon ottaen voida ehkäistä tai toimenpitein välttää. Lisäksi muita julkisoikeudellisia määräyksiä on noudatettava. Muutoin luvan myöntävän viranomaisen vallassa on käyttää asianmukaista kokonaistaloudellista harkintaa (WHG 12 §).

5.3 Luvassa annettavat määräykset

Lupamääräykset ovat sisällöllisiä tai liitännäisiä (WHG 13 §). Niitä voidaan asettaa myös jälkikäteen, jos siten vältetään tai sovitellaan toisille aiheutuvia haitallisia vaikutuksia. Määräykset voivat koskea:

1.päästettävien tai johdettavien aineiden ominaisuuksia;

2.toimenpiteitä, jotka ovat tarpeen a) toimenpideohjelman (WHG 82 §) nojalla tai sen toimeenpanemiseksi, b) säästävää vedenkäyttöä varten, jos vesitalous sitä edellyttää, c) vesistön ominaisuuksien määrittämiseksi ennen käyttöä tai sen tarkkailua ja vaikutuksia, d) käytöstä johtuvan vesien haitallisen muutoksen kompensoimiseksi;

3.vastuullisen yritystarkkailijan nimeämiseksi, ellei se muun sääntelyn perusteella ole tarpeetonta;

4.tarkoituksenmukaisen maksuosuuden määrittäminen käytöstä julkisyhteisöille aiheutuvista kustannuksista väestön hyvinvoinnille aiheutuvien haittojen ehkäisemiseksi tai hyvittämiseksi;

Jos kysymys on Bewilligung-luvasta, jälkikäteen voidaan asettaa ainoastaan kohdassa 2 tarkoitettuja määräyksiä.

BayWG 15 artiklassa säädetään rajoitetun Erlaubnis-luvan edellytyksistä. Tällainen lupa (WHG 10 §) koskee pääasiassa määräaikaista toimintaa tai tiettyä toimenpidettä varten haettavaa lupaa ja se voidaan myöntää myös silloin, kun WHG 15 §:ssä tarkoitetun korostetun luvan (gehobene Erlaubnis) edellytykset eivät täyty.

Eräänä lupatyypin välimuotona on mainittu korostettu Erlaubnis-lupa (WHG 15 §, gehobene Erlaubnis, BayWG 15 art.). Siihen ja sitä koskevaan menettelyyn sovelletaan pitkälti Bewilligung-luvan sääntöjä, mutta se voi koskea myös toimintoja, jotka ovat Erlaubnis-luvan piirissä, esimerkiksi vedenkäyttöä. Erityistä tässä tilanteessa on se, että määräaikaiselle tai muuten kohdennetulle toimenpiteelle on olemassa julkinen etu tai perusteltu yksityinen käyttö. Tällaisella luvalla on siis samantyyppisiä, joskaan ei kaikkia oikeusvaikutuksia kuin Bewilligung-luvalla.

5.4 Luvan epääminen ja erityiset myöntämisedellytykset

Erlaubnis-tyyppinen lupa on evättävä tietyissä tilanteissa, pääasiassa vesien laatuun vaikuttavien haittatekijöiden ollessa kysymyksessä (WHG 13a §). Nämä tilanteet koskevat muun muassa myös maakaasun ja öljyn etsimiseen tai tuottamiseen liittyvää kivennäisten irrottamista, vesienkäyttöä vahvistetulla vesiensuojelualueella tai terveyslähdealueella, vesihuoltoa vaikeuttavaa veden johtamista luonnollisesta vesistöistä tai patoaltaasta sekä eräiden pienvesien valuma-alueelta tai elintarviketuotannon kannalta merkitykselliseltä alueelta.

Kun kysymyksessä on Bewilligung-tyyppinen lupa, korostuu hankkeen merkitys toiminnan pysyvyyden ja oikeussuojan tarpeen kannalta (WHG 14 §). Lupa saadaan myöntää ainoastaan, jos toiminnanharjoittaja on oikeudellisesti vahvistetun aseman tarpeessa, hanke perustuu tiettyyn suunnitelmaan eikä kyseessä ole tietty, lain 9 §:ssä tarkoitettu, pääasiassa päästötoimintaa käsittävä hanke. Jälkimmäisessä tapauksessa siis kysymykseen tulee Erlaubnis. Genehmigung voi antaa oikeuden päästää voimalaitoksesta pilaantumaton vettä takaisin vesistöön.

Bewilligung-lupa annetaan määräajaksi, joka erityisestä syystä saa ylittää 30 vuotta. Mikäli asianosainen esittää perustellun muistutuksen lupaa vastaan, lupa voidaan myöntää vain, jos esitetyt haitat ovat hyvitetävissä lupamääräyksin tai muulla tavoin, ellei menetys ole vähäinen. Tämä koskee myös erinäisiä tilanteita, joissa yksityisen vedenkäyttö estyy tai

kiinteistön käyttö vaikeutuu. Jos toimenpitein hyvittäminen ei ole mahdollista, lupa on myönnettävissä yleisen edun vaatiessa, jolloin kyseinen menetys on korvattava asianosaiselle. Ellei menetystä voida luvan myöntämishetkellä arvioida, vaatimuksen käsittely voidaan siirtää myöhempään menettelyyn. Asianosaisen tätä koskeva vaatimus on esitettävä kolmessa vuodessa siitä, kun hän sai tiedon myöhemmästä haitasta.

5.5 Luvan suoja muutosvaatimuksia vastaan

Kirjallisuuden kanta substanssisuojaan on ollut se, että sitä ei ole Erlaubnis-tyyppisten lupien (ne rinnastuvat pitkälti Suomessa vuoden 1961 vesilain pilaamislupajärjestelmään) osalta, ellei kyse ole statukseltaan pysyvämmästä ns. korostetusta Erlaubnis-luvasta. Genehmigung-lupa rinnastuu pitkälti nykyisen vesilakimme vesitalouslupaan, ja siihen liittyy tiettyjä substanssisuojan piirteitä (”suojattu oikeusasema”). Varsinaista perusoikeustarkastelua ei tässä kohdin Saksassa ole, joskin sitä lienee tapahtunut lainvalmisteluvaiheessa erityisesti kiinteistöllisten olosuhteiden turvaamisen kannalta sallituissa lunastustilanteissa. Myös Genehmigung-lupa on kuitenkin altis rajoitteille esimerkiksi myös jälkikäteen annettavina lupamääräyksinä, peruutuksena tai sovitteluna. Lupamääräyksenä ei kuitenkaan voida antaa yleisperusteista ennakoivaa peruutusmääräystä (ks. 5.7).

Lupaa suojataan tietyssä määrin yksityisten tahojen muutosvaatimuksia vastaan, kun kysymyksessä on Bewilligung-tyypin tai ns. korostetun Erlaubnis-tyypin lupa (WHG 16 §). Puuttumatta tässä yhteydessä yksityiskohtiin vaatimus ei voi yleensä tarkoittaa toiminnan lopettamista, vaan enintään ennakoimattomien haittojen vähentämistä. Lähtökohtana näyttää olevan, että oikeusvoima estää itse toimintaan kohdistuvien vaatimusten uudelleen käsittelyn.

(Baijerin) Regensburgin hallinto-oikeus ratkaisi päätöksellään 2.8.2010 asian, jossa yksityinen kalastusoikeuden haltija vaati jälkikäteen padon rakentamissuunnitelmaan muutosta, joka mahdollistaisi kalatien tekemisen hänen kalastusoikeutensa harjoittamisen turvaamiseksi. Vaatimus hylättiin paitsi sillä perusteella, että jälkivahingoille asetettu määräaika oli kulunut umpeen, myös sillä perusteella, että kalatien tekemiskysymys oli ollut esillä padon rakennuslupavaiheessa eikä asianomainen voinut esittää, että vahinkotilanne olisi sen jälkeen hänen osaltaan muuttunut. Hän ei myöskään ollut hakenut lupaa muutettavaksi. Asiassa otettiin huomioon myös VPD:n keinotekoisesti muutettua vesistöä koskeva sääntely, mikä Saksassa liittyy tässä kohdin vesistön ns. läpäisevyyteen.

Kirjallisuudessa Bewilligung-luvan pysyvyyssuoja (Bestandsschutz) rakentuu kahden arviointiperusteen varaan, jotka siis myös määrittävät, missä määrin uusia lupamääräyksiä

voidaan jälkikäteen asettaa. Ensimmäinen on tilanne, jossa määrättävien rajoitusten asettamisedellytyksiä arvioidaan korvauksettomuuden perusteella. Tässä harkinnassa lupaa voidaan osittain tai kokonaan muuttaa lähinnä vesiensuojelun ja luonnonsuojelun asettamien velvoitteiden täyttämiseksi kuitenkin vain siihen rajaan asti, että ei ylitetä oikeusvarmuuden ilmentämää suhteellisuusperiaatetta. Käytännössä tämä merkitsee, että korvauksetta voidaan tapauskohtaisesti asettaa vain muita kuin rakenteisiin ja vesimäärän käytettävyyteen kohdistuvia olennaisia rajoituksia. Jos taas näistä on kysymys, niitä voidaan asettaa, jos ne ovat tarpeen yleiseen etuun kohdistuvan erittäin merkittävän haitan torjumiseksi, jollaiseksi katsotaan lähinnä julkinen vesihuolto. Korvausvelvollisuus on tällöin olemassa.

5.6 Toiminnan ennenaikainen aloittaminen

Lupamenettelyssä viranomaisen voi hakemuksesta sallia, että vesienkäyttö voidaan aloittaa ennen luvan myöntämistä (WHG 17 §). Edellytyksenä on, että päätös on käyttäjälle myönteinen, että ennenaikaiseen aloittamiseen on julkinen etu tai perusteltu käyttäjän etu ja että käyttäjä sitoutuu korvaamaan kaikki ennen päätöksen antamista syntyvät vahingot ja, mikäli lupaa ei ennetä, palauttamaan tilan entiselleen. Aloittamislupa on peruutettavissa.

5.7 Luvan peruuttaminen ja lakkaaminen

Erlaubnis-tyyppinen lupa on peruutettavissa ilman laissa säädettyjä erityisiä edellytyksiä. Bewilligung-luvan peruuttaminen edellyttää Saksan hallintomenettelylaissa Verwaltungsverfahrgesetz 2003, 49 §) säädettyjä perusteita (WHG 18 §). Näitä ovat ensinnäkin se, että lupaan liittyy ehto, jota asianomainen ei ole määräajassa täyttänyt, toiseksi jos viranomaisella olisi myöhemmin ilmenneen seikan vuoksi ollut oikeutettu olemaan myöntämättä lupaa ja peruuttamatta jättämisestä aiheutuisi vaaraa yleiselle edulle, kolmanneksi, jos muuttuneessa oikeustilassa viranomaisen olisi voinut jättää luvan myöntämättä eikä asianomainen ole ottanut lupaa käyttöön ja peruuttamatta jättäminen aiheuttaisi vaaraa yleiselle edulle. Korvausvelvollisuus voi syntyä, jos peruutusperusteena on yleisen edun vaatimus ja asianomainen on voinut luottaa luvan jatkuvuuteen.

Lisäksi lupa voidaan peruuttaa laiminlyönnin perusteella, yli kolme vuotta jatkuneen keskeytyksen perusteella, luvan tarkoituksen muututtua suunnitelmasta poikkeavaksi tai jos toiminnasta aiheutuu vakavia haittoja yleiselle edulle.

BayWG 16 artiklassa on säännökset sen varalta, että lupa lakkaa olemasta voimassa. Laitoksen omistaja voidaan velvoittaa luvan lakattua olemasta voimassa tietyin edellytyksin ryhtymään toimenpiteisiin yleisen edun turvaamiseksi. Näitä toimenpiteitä ovat laitoksen pitäminen edelleen käyttökelpoisena, laitoksen poistaminen omistajan kustannuksella ja aikaisemman tilan palauttaminen, muun toimenpiteen suorittaminen haitallisten vaikutusten ehkäisemiseksi. Jos lupaan perustuva toiminta on ollut katkolla kolme vuotta, vaaditaan uusi tarkastelu WHG 35-35 §:ssä säädettyjen vaatimusten täyttämiseksi (vesitalouden yleiset suojaperiaatteet). Jos asianomainen on varaton, vastuu on kuntoonpanosta vastaavalla yhteisöllä. Tämä sääntely koskee myös vanhoja lupia (seur. kohta).

5.8 Vanhat oikeudet ja valtuudet

Ellei osavaltion laissa toisin säädetä, kummankaan tyyppistä lupaa ei vaadita, jos oikeus perustuu tai jatkuu osavaltiolainsäädännön perusteella tai jos kysymys on eräistä muuhun lainsäädäntöön perustuvista luvista (WHG 20 §). BayWG 75 artiklassa määritellään määräajat, jolloin myönnetyt luvat ovat edelleen voimassa ja tilanteista, joissa WHG 20 §:n täydennyksenä lupaa ei vaadita.

Kyseiset luvat voidaan korvausta vastaan peruuttaa, jos vesienkäytön jatkamisesta aiheutuu huomattavaa haittaa yleiselle edulle. Edellytyksenä on, että tarvittavat rakennelmat ovat olemassa tiettyinä historiallisena ajankohtana. Ilman korvausta vanha lupa tai oikeus voidaan peruuttaa,

- jos käyttöä ei ole jatkunut yhtäjaksoisesti kolme vuotta;
- jos käyttömuoto ei sallitussa laajuudessa ei ole enää tarpeen ja alikäyttöä on tapahtunut olennaisesti kolmen vuoden ajan;
- käyttömuoto ei enää vastaa määriteltyä tarkoitusta;
- käytössä on ilmennyt tuottamuksellista ylitystä kolmen vuoden ajan olennaisesti;

Näiden edellytysten täytyessä voidaan myös asettaa jälkikäteisiä vaatimuksia ja antaa uusia määräyksiä. Vanhat luvat ja oikeudet on tiettyinä määräaikoina ilmoitettava rekisteröitäväksi (WHG 21 §).

Osavaltioissa on lisäksi oma vastaava lainsäädäntö. BayWG 69 §:n mukaan peruuttamiseen sovelletaan Baijerin hallintomenettelylakia (BayWG 69 §). Jos ympäristövaikutusten arviointi

on tarpeen, menettelyn on vastattava tätä koskevan lainsäädännön vaatimuksia. Mikäli yksityisten asemasta syntyy riitaa, asia kuuluu yleiselle tuomioistuimelle.

5.9 Lupaviranomaisen määräytyminen muun lainsäädännön perusteella

Jos hanke vaatii paitsi WHG:n mukaisen luvan myös kaavaan perustuvaa vahvistusta tai vuorilainsäädännön mukaista lupaa, lupa-asian käsittelee mainitusta päätöksestä vastaava viranomainen. Päätöksenteon tulee perustua yhteistyöhön liittovaltion ja osavaltion lupaviranomaisten kanssa (WHG 19 §).

BayWG 64 artikla sisältää menettelysäännöksen integroidusta päätöksentekomenettelystä. Toimivalta voi jakautua sen mukaan, minkälaisesta toiminnan osasta on kysymys. Esimerkiksi kaivoksen vesien päästämisestä päättää osavaltion vesilupaviranomainen. Jos hanke vaatii myös immissioluvan, tässä asiassa toimivaltainen lupaviranomainen ratkaisee myös vesilupa-asian. Tällöin noudatetaan liittovaltion immissiolainsäädäntöä (Bundes-Immissionsschutzgesetz). Lupa-asiat voidaan sisällyttää samaan päätökseen.

5.10 Kilpailevien käyttömuotojen yhteensovittaminen

Yhteensovittamismenettely on mahdollinen erilaisten lupien, myös vanhojen lupien osalta, jos vesi määrän tai laadun suhteen ei riitä kaikkiin käyttötarpeisiin, ainakin yksi käyttömuoto kokisi rajoituksia ja yleinen etu vaatii (WHG 22 §). Yhteensovittelun kohteena voivat olla käyttömuotojen laatu, määrä ja ajoitus ja menettelyssä noudatetaan intressien vertailua.

6. Vesitaloustavoitteet (ympäristötavoitteet)

6.1 Pintavesien vesitaloustavoitteet ja luokitus

Tältä osin liittovaltion sääntely myötäilee VPD:n vaatimuksia.⁴ BayWG 14 artiklan mukaan osavaltion alue käsittää osia Tonavan, Elben ja Weserin vesistöalueista. Niiden määrittäminen ilmenee vesistörekisteristä. Vesitalous- eli ympäristötavoitteena pintavesimuodostumien osalta tulee ehkäistä niiden ekologisen ja kemiallisen tilan huononeminen, ellei kyse ole keinotekoisesti tai voimakkaasti muutetuksi luokitellusta vesistöstä (WHG 27 §, OGewV 5.4 §, VPPD 4.1,a art.). Niiden hyvä ekologinen ja hyvä kemiallinen tila on säilytettävä ja saavutettava. Oikeuskäytännön mukaan kysymyksessä on ekologisen tilan tai potentiaalinen

⁴ Vesien tyypittelystä ja luokituksesta sekä tilan ja potentiaalinen kriteereistä säädetään pintavesiasetuksessa (Oberflächengewässerverordnung, OGewV).

heikkennys, kun biologinen laatukriteeri heikkenee, vaikka heikkennys ei johda vesimuodostuman luokituksen muutokseen.⁵ Jos kriteeri jo on alimmassa kategoriassa, sen jokainen huononnus merkitsee pintavesimuodostuman tilan tai potentiaalisen heikentymistä (Saksan Bundesverwaltungsgericht 9.2.2017). Se onko kysymyksessä heikkennys, perustuu luvan myöntämisaikajankohdan tilanteeseen. Jatkoluvissa, päästöjen säilyessä entisellään tai vähentyessä, vertailukohtana on alkuperäisen luvan aikainen tila (BVerwG 2.11.2017). Samassa ratkaisussa katsotaan, että kun arvioidaan heikentämiskiellon ja parantamisvelvoitteen suhdetta, niitä ei saa ratkaista kokonaisvaltaisesti esimerkiksi todeten, että päästöt eivät ole lisääntyneet, vaan kumpaakin tekijää tulee arvioida erikseen omilla parametreillaan.

WHG 27 §:ssä säädettyistä vesitaloustavoitteista toimivaltainen viranomaisorganisaatio voi ottaen huomioon säädetty määrääjät, pintavesien osalta vahvistaa lievempiä tavoitteita (WHG 30 §), kun

- vesimuodostuma on ihmistoimista tai luontaisista ominaisuuksista johtuen sellainen, että tavoitteiden saavuttaminen on mahdotonta tai se aiheuttaisi huomattavan taloudellisen rasituksen;
- ekologisia ja sosioekonomisia vaatimuksia, joita tällainen ihmistoiminta palvelee, ei voida täyttää muilla ympäristön kannalta merkittävästi paremmilla keinoilla, joista ei aiheudu kohtuuttomia kustannuksia;
- vesimuodostumien tila ei huonone entisestään;
- paras mahdollinen ekologinen tila tai paras mahdollinen ekologinen potentiaali ja paras mahdollinen kemiallinen tila saavutetaan tilanteissa, joissa inhimillisen toiminnan seurauksia ei voida välttää.

Ympäristötavoitteiden saavuttamista koskevista määrääjistä sekä määrääjän pidennyksistä säädetään WHG 29 §:ssä. Perusteena on se, että luonnolliset olosuhteet ovat esteenä, että tekniset toimenpiteet vaativat porrastusta tai määrääjän noudattaminen aiheuttaisi ilmeisen kohtuuttomia kustannuksia.

Puitedirektiivin mukaisesti tavoitteista poikkeaminen perustuu kahteen seikkaan, lähinnä satunnaisista syistä ilmeneviin tarpeisiin (WHG 31.1 §, VPD 4.6 art.) ja intressien punnintaan (WHG 31.2 §, VPD 4.7 art.). Pintavesimuodostuman tilan tilapäisen heikennyksen ei katsota olevan vastoin ympäristötavoitteita, kun se perustuu luonnonoloista tai onnettomuuksista

⁵ Näistä kriteereistä säädetään erityyppisesti pintavesiasetuksen liitteessä 3.

johtuviin olosuhteisiin, kun kaikki käyttökelpoiset keinot on käytetty heikentymisen laajentumisen estämiseksi muualla vesistössä ja kun suoritettavat toimenpiteet eivät vaaranna tilan ennallistamista eikä toimenpideohjelmassa mainittujen toimien suorittamista (WHG 31.1 §).

Toisessa poikkeamistilanteessa ympäristötavoitteita ei katsota rikutun, vaikka pintavesien hyvää tilaa ei saavuteta tai niiden ekologinen tila heikentyy, jos tämä johtuu vesiolojen fyysisistä muutoksista, muutoksen syynä on merkittävä yleinen etu, kun muutoksen hyöty turvallisuudelle ja terveydelle on suurempi kuin ympäristölle ja yleisölle, muutoksen synnyttävää tavoitetta ei voida saavuttaa muulla kohtuullisella tavalla, josta aiheutuisi kohtuullisin kustannuksin olennaisesti suuempaa etua ympäristölle, sekä kun kaikki tilan heikentymistä hillitsevät toimenpiteet on suoritettu (WHG 31.2 §). Eräiden kohtien osalta tilan heikentyminen erittäin hyvän tasosta hyvän tilaan on mahdollista, jos se on tarpeen kestävän kehityksen toimen vuoksi.

(Baijerin) Augsburgin hallinto-oikeuden päätöksessä 14.11.2017 oli kysymys uuden vesivoimalaitoksen rakentamisluvasta luonnontilaiseen vesistöön. Perusteluissa esitellään laajasti vesistön tilan heikentymisen arvioinnin kriteerejä ja, poikkeamisperusteena, myös uuden vesivoiman prioriteettia uusiutuvana energialähteenä. Tarkastelussa oli siten esillä WHG 31.2 § (VPPD 4.7 art.). Biologisten kriteerien osalta todettiin heikennyksen olevan vähintään kaksi luokkaa, minkä lisäksi todettiin hydromorfologisten kriteerien vahvistavan heikentymisarviointia. Luonnontilaiselle kalastolle arvioitiin myös aiheutuvan haittaa, joskin palautumismahdollisuuksien osalta oli erilaisia näkemyksiä. Poikkeamisedellytysten suhteen tarkasteltiin erityisesti kyseessä olevan laitoksen tarvetta uusiutuvana energialähteenä yleisen edun kannalta, mutta eritoten laitoksen pienehkön koon arvioitiin heikentävän yleisen edun edellytyksen täyttymistä. Asiassa otettiin huomioon ilmastopoliittiset energiasyyt ja kestävän kehityksen merkitys, mutta niiden painoarvo katsottiin liian vähäiseksi suhteessa luvan myöntämisedellytyksiin. Asiassa oli kysymys myös luonnonsuojelun vaatimuksista. Lupahakemus oli eri syistä hylättävä.

Keinotekoisiksi tai voimakkaasti muutetuksi luokitellun pintavesimuodostuman osalta on ehkäistävä sen ekologisen potentiaalin ja kemiallisen tilan heikentyminen sekä säilytettävä ja saavutettava hyvä ekologinen potentiaali ja hyvä kemiallinen tila. Pintavesimuodostumat voidaan luokitella keinotekoisiksi tai voimakkaasti muutetuiksi seuraavin perustein (WHG 28 §):

- kun muutoksilla vesistön hyvän ekologisen tilan edellyttämissä hydromorfologisissa tunnusmerkeissä on haitallisia vaikutuksia erinäisiin

toimintoihin kuten ympäristöön kaiken kaikkiaan, vesiliikenteeseen, virkistyskäyttöön jne.;

- kun vesistön muutokselle asetettuja tavoitteita ei voida saavuttaa sellaisin tarkoituksenmukaisin keinoin, joilla olisi olennaisesti vähemmän haittavaikutuksia ympäristöön ja olisivat teknisesti toteutettavissa ilman kohtuutonta taloudellista rasitusta; ja

- kun ympäristötavoitteiden saavuttamista saman vesistöalueen muissa vesimuodostumissa ei pysyvästi estetä tai vaaranneta.

7. Vesitalouden suunnittelu ja dokumentointi

7.1 Toimenpideohjelma

VPD:n edellyttämästä vesitaloussuunnittelusta säädetään WHG:n 7 luvussa. Jokaista vesistöaluetta varten on vahvistettava toimenpideohjelma noudattaen jäljempänä mainittavia vaatimuksia. Samalla maankäyttötavoitteet ja maankäytön vaatimukset on otettava huomioon. Toimenpideohjelmassa tulee mainita perustavoitteet ja täydentävät toimenpiteet. Tällöin on tähdättävä toimenpiteiden vesienkäytön kannalta kustannustehokkaaseen yhdistelyyn. Perustoimenpiteitä ovat kaikki sellaiset VPD 11 artiklan 3 kohdassa mainitut toimenpiteet, jotka tukevat WHG:ssa erikseen säädettyjä vesitaloustavoitteita. Täydentäviä toimenpiteitä ovat vastaavasti sanotun artiklan 4 kohdassa, yhdistettynä direktiivin liitteen VI osaan B, tarkoitettut toimenpiteet sikäli kuin ne ovat tarpeen mainittujen vesitaloustavoitteiden saavuttamiseksi. Niitä voidaan muutoinkin määrätä vesiensuojelun tarpeisiin.

Mikäli valvonnassa tai muun havainnon perusteella ilmenee, ettei mainittuja vesitaloustavoitteita voida saavuttaa, on syyt siihen selvitettävä, vesienkäyttöluvat ja valvontaohjelmat tarkistettava ja tarpeen mukaan sovitettava sekä jälkikäteen lisättävä tarvittavat toimenpiteet toimenpideohjelmaan.

Perustoimenpiteet eivät saa johtaa pinta- ja rannikkovesien tai meren pilaantumisen lisääntymiseen, ellei toimenpiteiden suorittaminen muutoin kaikkiaan ole eduksi ympäristön tilan kannalta. Toimivaltainen viranomainen voi säädetyin tavoin sallia direktiivin 11 artiklan kohdan 3 alakohdassa j mainitut päästöt pohjavesiesiintymään.

BayWG 51 artiklan mukaan osavaltion alueella sijaitsevat vesistöalueet, jotka ovat yhteisiä muiden valtioiden tai osavaltioiden kanssa, katetaan osuuksin laadittaviin vesitaloussuunnitelmiin ja toimenpideohjelmiin. Tarkemmat säännökset koskevat kulloinkin

toimivaltaisen viranomaisen yksilöintiä. Vesitaloussuunnitelmat ja toimenpideohjelmat julkaistaan Baijerin valtion virallisessa lehdessä, minkä jälkeen ne sitovat kaikkia viranomaisia.

7.2 Vesitaloussuunnitelma

Vesitaloussuunnitelman sisällöstä säädetään WHG 83 §:ssä. Perusinformaationa ovat VPD:n liitteessä VII mainitut seikat. Lisäksi on annettava tiedot etenkin:

- pintavesien luokittelusta keinotekoisiiin ja huomattavasti muutettuihin perusteluineen,
- annetuista määräajan pidennyksistä, tiedot toimista, jotka pidennyksen aikana tulee saavuttaa aikataulu tätä varten sekä syyt olennaisen viivästyksen sattuessa,
- poikkeavista ympäristötavoitteista perusteluineen.

Lisäksi tulee olla

- kuvaus toimista kustannuskattavuusvaatimuksen saavuttamiseksi eri vaiheissa
- tiedot vesistöalueen osiin laadittavista ohjelmista ja suunnitelmista yhteenvetoinen
- työvaiheiden aikataulujen määräaikainen julkistaminen.

7.3 Toimenpideohjelman ja vesitaloussuunnitelman määräajat, osallistuminen

WHG 84 §:ssä säädetään VPD:n toimeenpanosta annetuista toimenpideohjelmien ja vesitaloussuunnitelmien määräajoista, lain 85 §:ssä eri tahojen osallistumisesta ohjelmien ja suunnitelmien laatimiseen, tarkistamiseen ja päivittämiseen. Osavaltiot voivat säätää yleisten vesisidonnaisten tarpeiden turvaamiseksi suunnittelualueista, joilla määrättyin tavoin kielletään toimenpideohjelman vuoksi alueiden arvoa olennaisesti lisäävien tai toimeenpanoa merkittävästi vaikeuttavien hankkeiden toteutus (muutosrajoitus, WHG 86 §). Rajoitus ei koske hankkeita, joihin on aloitettu voimassaolevan oikeutuksen perusteella eikä kunnossapitohankkeita. Rajoitus on voimassa kolme vuotta ja siitä voidaan tietyin edellytyksin myöntää poikkeuksia.

7.4 Weser-asia

Saksan liittovaltion korkein hallinto-oikeus (Bundesverwaltungsgericht, BVerwG) on EU:n tuomioistuimen vuonna 2015 asiassa antaman Weser-ratkaisun (C-461/13) jälkeen jatkanut valitusasian käsittelyä ja päätynt seuraavaan (ps 11.8.2016). Itse asiassa kysymys oli vesiväylälakiin perustuvasta lupaharkinnasta, ei siis suoraan vesilainsäädännön tulkinnasta tai siihen perustuvasta päätöksenteosta. Lupaviranomainen oli oikeuden mukaan ottanut direktiivin heikentämiskiellon huomioon ja arvioinut, johtaako vesistön kunnostushanke kohdevesistön ekologisen ja kemiallisen tilan ja potentiaalisen heikentymiseen, sekä päätynt, sinänsä oikein, katsomaan, että vaikutukset pysyivät vesistöluokan piirissä. BVerwG katsoi kuitenkin, että myös luokan sisäisten komponenttien tarkastelulla on merkitystä etenkin silloin, jos tila jo ennestään on lähellä luokan alinta tilatasoa, koska silloin ei voitaisi olla varmoja siitä, etteivät vaikutukset johtaisi vaikutusten siirtymiseen luokkaa alemmaksi. Tämän kynnyksirajan tiedostamatta jättäminen oli siis eräänä keskeisenä oikeudellisena näkökohtana. Lupaviranomainen oli perustanut heikentymättömyysarvionsa siihen, että ympäristövaikutusten arvioinnissa vaikutusten oli ennakoitu olevan ”epäolennaisesti kielteisiä”.

BVerwG oli jo ennakkoratkaisupyyntöön johtaneessa päätöksessään vuonna 2013 katsonut, että tuo lähtökohta oli virheellinen. Puutteena valituksenalaisessa päätöksessä oli siis se, ettei arviota perustettu vesimuodostumakohtaisesti ja hankekohtaisesti direktiivin kriteereihin. Asiassa oli nimittäin se puute, että Weserin lupa-asia koskee kolmea osahanketta, joista lupaviranomainen oli antanut vain yhteisen kokonaisarvion eikä hankekohtaista vesistövaikutusarviota. Viitaten EU:n Weser-ratkaisun perusteluihin BVerwG toteaa uudessa päätöksessään, että mainittu olosuhde eli ympäristötavoitteen saavuttamatta jääminen WHG 27 §:n mukaisesti ei kuitenkaan estä poikkeamissäännösten soveltamista ja siitä seuraavaa luvan myöntämistä, koska tämän harkinnan ajankohdasta ei ole säädetty. Näin ollen luvan myöntämisen edellytyksenä ei ole, että poikkeamisen edellytykset jo siinä vaiheessa on selvitetty, koska hankkeen sallittavuus on sidoksissa vasta vesienhoitosuunnitelmassa esitettyihin poikkeamisen edellytyksiin. Tähän suunnitelmaan hanketta taas ei voi sisällyttää ennen kuin hankkeen vesistövaikutuksista on riittävän yksityiskohtaista tietoa. WHG 82 §:n mukaan vesienhoitosuunnitelman tulee antaa tieto niin heikentämiskiellon vaikutuksista vesistöalueittain kuin myös mahdollisten hankkeiden poikkeamisedellytyksistä.

Lupa-asia ratkaisu oli hallinto-oikeuden mielestä virheellinen, koska se ei mahdollistanut riittävää tai asianmukaista ympäristötavoitteiden saavuttamisedellytysten arviointia vesienhoitosuunnitelmaa varten tai sitä vastaan peilaten. Oikeus toteaa: ”Parantamisvelvoite ja heikentämiskiello ovat lupa-asian ratkaisussa sitovia tekijöitä. Parantamisvelvoitetta ei kuitenkaan rikota pelkästään sillä oletuksella, että hanke olisi vesienhoitosuunnitelmassa esitettyjen parantamistoimien vastainen... Jokainen heikennys ei välttämättä

samalla riko parantamisvelvoitetta. .. Parantamisvelvoite saa merkitystä lähinnä vain silloin, jos on oletettavissa, että hankkeen toteutus sulkee pois mahdollisuuden saavuttaa direktiivin ympäristötavoitteet, tässä tapauksessa hyvän ekologisen potentiaalin ja hyvän kemiallisen tilan säädetyssä määräajassa. Tällaista arviota ei valituksenalaisessa asiassa ole tehty.” (Käännös tässä).

Puutteet lupaviranomaisen (kaavaviranomainen) perusteluissa eivät kuitenkaan BVerwG:n mukaan olleet senlaatuaisia, että valituksenalainen päätös tulisi kumota, vaan ne olisivat korjattavissa täydentävässä menettelyssä.

8. Pohjavesien vesitaloudellinen hoito

8.1 Pohjaveden vapaa hyödyntäminen

WHG 46 §ssä säädetään pohjaveden käyttömuodoista, joihin ei tarvitse hakea lupaa. Ne liittyvät koti- ja maatilatarkoituksiin sekä vettymisen vähentämiseen viljelykäytössä olevilta alueilta. Käytön edellytyksenä on, että käytöstä ei aiheudu vesitaloudellista haittaa vesimuodostumille. Lupaa ei tarvita myöskään sadeveden haitattomaan imeyttämiseen pohjaveteen.

BayWG 29 artikla täydentää sääntelyä. Lupaa ei tarvita vähäiseen veden ottamiseen tai johtamiseen maa- ja metsätaloutta sekä puutarhatoimintaa varten. Osavaltion viranomainen voi asetuksella muuttaa tiettyä aluetta koskien väljentävästi tai rajoittavasti vapaan käytön edellytyksiä, jos se on tarpeen pohjavesiesiintymän määrän tai laadun turvaamiseksi.

8.2 Pohjaveden vesitaloustavoitteet

WHG 47 §:n mukaan pohjaveden vesitaloustavoitteena on, että

- ehkäistään pohjaveden määrällisen ja kemiallisen tilan heikennys,
- inhimillisestä toiminnasta aiheutuvat merkittävät ja pitkäaikaiset haitallisten aineiden konsentraatioiden trendit kääntyvät laskuun,
- säilytetään tai saavutetaan pohjaveden hyvä määrällinen ja kemiallinen tila; määrälliseen tilaan kuuluu erityisesti tasapaino pohjaveden oton ja muodostumisen välillä 22.12.2015 mennessä.

Tavoitteiden saavuttamisen määräajan pidennyksistä ja tavoitteista poikkeamisen edellytyksistä on voimassa vastaavasti sama kuin pintavesien osalta (edellä WHG 29-30 §).

Pohjaveden pilaantumisen ehkäisemiseksi lupa (Erlaubnis) saadaan myöntää vain edellyttäen, että ei aiheudu haitallista veden ominaisuuksien muutosta (WHG 48 §). Liittopäivien suostumuksella annettavin asetuksin säädetään haitta-ainepitoisuuksista mainitun edellytyksen varmistamiseksi. Vastaava pilaantumattomuusvaatimus koskee aineiden varastointia tai hylkäämistä, kun vaarana on pohjaveden pilaantumisriski sekä nesteiden ja kaasujen kuljettamista johdoissa.

Ainestenottoimenpiteistä, jotka kohdistuvat maaperään niin syväälle, että ne voivat vaikuttaa välittömästi tai välillisesti pohjaveden asemaan, virtauksiin tai ominaisuuksiin, tulee ilmoittaa viranomaiselle kuukautta ennen töiden alkamista. Ilmoituksen sijasta tulee hakea lupaa (Erlaubnis), jos toimenpiteen yhteydessä pohjaveteen joutuvat aineet voivat vaikuttaa pohjaveden ominaisuuksiin (WHG 49 §). Säännöksessä on myös jälkivalvonnallisia määräyksiä.

BayWG 30 artiklassa on täsmentäviä määräyksiä hankkeen arvioimiseksi tarvittavista selvityksistä sekä viranomaisten yhteistyöstä lupa-asiassa (hankkeen luonteesta riippuen Erlaubnis tai Genehmigung). Kuukauden aikana ilmoituksesta toimenpide voidaan kieltää, jos toimenpiteellä on vaikutuksia pohjaveteen. Myöhemmin toiminta voidaan keskeyttää muun muassa siksi ajaksi, kunnes haetaan tarvittava lupa. Muulloin luvan hakeminen katsotaan ilmoitukseksi.

9. Julkinen vesihuolto ja vesiensuojelualueet

WHG:hen sisältyy myös julkisen vesihuoltovelvollisuuden sääntely (50 §). Se on määritelty erääksi terveyden ja turvallisuuden varmistavaksi osavelvoitteeksi ja julkiseksi tehtäväksi. Julkisella vedensaannilla on etuoikeus paikallisiin tarpeisiin nähden, ellei tärkeitä yleisiä vastasyitä ole. Etäkäyttö on mahdollinen, jos paikallisesti saanti ei ole veden määrään, laatuun tai kustannuksiin nähden mahdollista. Vesihuoltovastaavan tulee pyrkiä säästävään vedenkäyttöön. Vedenottolaitteistoihin on sovellettava parhaan tekniikan vaatimustasoa. Osavaltion viranomaisen voi velvoittaa vesilaitoksen suorittamaan vedenlaatututkimuksia ja määrittää sitä varten menettelytavat (BayWG 31 art.).

Vesiensuojelualueita voidaan yleisen tarpeen vaatiessa perustaa olevan tai tulevan vesihuollon turvaamiseksi haitallisilta vaikutuksilta (WHG 51 §). Samoin niitä voidaan perustaa pohjaveden lisäämiseksi sekä hulevesien haittavaikutusten vähentämiseksi.

Juomavesikäytössä olevia alueita varten omaksutaan laadun mukaan erilaisia suojelumääräyksiä. BayWG 31 artiklan mukaan tiiviisti rakennetuille alueille ei tule perustaa uusia vedenottolaitoksia. Yleisen edun vaatiessa Baijerissa voidaan perustaa vesiensuojelualueita tyydyttämään myös yksityistä vedensaantia (BayWG 31 art.).

WHG 52 §:ssä ja täydentävästi BayWG 32 artiklassa säädetään vesiensuojelualueelle annettavien määräysten sisällöstä. Korvaus tulee kysymykseen, jos määräyksistä johtuu lisävelvoitteita vallitsevalle maa- ja metsätaloudelliselle käytölle.

Saksassa on runsaasti terveyslähteitä. Sellaisiksi määritellään luonnollisesti tai keinotekoisesti avautuvat vesi- ja kaasuesiintymät, jotka soveltuvat terveystoimintoihin fysikaalisten ominaisuuksiensa tai kokemuksen perusteella. Niiden suojelemiseksi ne voidaan mainitun ominaisuuden perusteella määrittää valtiollisesti tunnustetuiksi terveyslähteiksi (WHG 53 §). Tämä asema on peruutettavissa, jos ominaisuuksista ei enää ole näyttöä. Tunnustuspäätökseen voidaan tarvittaessa liittää käyttöä ja valvontaa koskevia määräyksiä. Viranomaisesta säädetään BayWG 33 §:ssä.

10. Vesiä vaarantavien aineiden käyttö

Vesiensuojelu on vanhastaan ollut liittovaltiotasolla säädettävä asia teknisten normien ja ympäristövaatimusten osalta. Suurin osa sääntelyä on asetustasoista, WHG:ssa säädetään yleisistä periaatteista ja asetuksenantovaltuuksista. Lain 62 §:ssä säädetään laitosten ja laitteiden velvollisuuksista käytettäessä vesiä vaarantavia aineita yritystoiminnassa ja julkisissa palveluissa samoin kuin johdettaessa aineita putkistoissa. Aineista, niiden vaarallisuudesta ja luokittelusta samoin kuin erinäisistä toimintojen teknisistä käytännöistä ja hallinnollisista järjestelyistä säädetään asetuksella. Kyseisiä aineita koskevista, yleensä pysyvistä laitoksista säädetään WHG 63 §:ssä, ja ne vaativat voidakseen toimia viranomaisen soveltuvuusratkaisun. Tiettyjen aineiden, esimerkiksi kone- ja rakennustarvikkeiden käsittelyn osalta taustalla ovat EU:n tekniset vaatimukset. Jos rakennus- tai muu lupa sisältää määräykset aineista, erillistä soveltuvuusratkaisua ei tarvita.

Maataloudessa käytettävien lannoitteiden ym. osalta tulee noudattaa vastaavia vaatimuksia tavoitteena, ettei vesien tilaa heikennetä. Maataloustoiminnot eivät vaadi soveltuvuusratkaisua tiettyjen, yleensä tilapäisten toimenpiteiden osalta.

Maatalouden hajapäästöjä koskevan nitraattidirektiivin 91/676/ETY asetuksella tapahtuvan toimeenpanon tueksi liittovaltion ympäristöministeriö laatii yhteistyössä osallistahojen kanssa toimintaohjelman (WHG 62a §).

Baijerin laissa on vain niukasti täydentäviä säännöksiä. Maan oloista johtuen erääksi säädellyksi toiminnaksi määrätään lumetuslaitteet ja -laitokset (BayWG 35 art.). Lumipeitteen synnyttämiseksi tarkoitettut keinolumen valmistus- ja levityslaitokset vaativat luvan. Jos toimintaan liittyy vesienkäyttöä tai uoman kunnostusta, lupa-asiat käsitellään yhdessä. Jätevesien johtamisesta säädetään erikseen (seur.).

11. Jätevesihuolto

Jätevesien käsittelyyn liittyvistä vaatimuksista säädetään WHG 54-66 §:ssä. Jäteveden määritelmä käsittää talouksista, yrityksistä, maataloudesta ja muista vastaavista toiminnoista poistettavan, laadultaan muutetun veden samoin kuin sen mukana virtaavan epäpuhtaan huleveden sekä varasto- ja rakennetuilta alueilta tulevan sadeveden. Vastaavasti jäteveden poistaminen käsittää jäteveden kokoamisen, poisjohtamisen, käsittelyn, muualle johtamisen, imeyttämisen, sadettamisen samoin kuin puhdistuslaitosten lietteen käytöstä poistamisen. Jätevesitoimintoihin sovelletaan myös EU:n säännöksiä parhaan käyttökelpoisen tekniikan (BAT) soveltamisesta. Laissa on säännökset jäteveden poistamismenetelmistä sekä poistamisvelvollisuudesta. Nesteitä, jotka eivät ole jätevettä, saadaan poistaa jäteveden mukana, jos se on ympäristön kannalta edullisempaa kuin jätteenä poistaminen.

Jäteveden poistamisvelvollisuus määräytyy osavaltion lainsäädännön mukaan (WHG 56 §). BayWG 34 artiklan perusteella pääsääntöisesti kunnilla on vastuu jäteveden poistamisesta. Säännöissään kunnat voivat kuitenkin määrätä, että niillä on oikeus olla vastaanottamatta määrätynlaisia tai määrätynlaisista lähteistä tulevia jätevesiä.

Jätevesien johtamiseen vesistöön tulee olla lupa (Erlaubnis, WHG 57 §), mutta luvan edellytykset ovat varsin tiukat. Asetuksin säädetään teknisistä vaatimuksista. Kun jätevesiä johdetaan välillisesti yleiseen jätevesilaitokseen, vaaditaan lupa (Genehmigung, WHG 58 §). Luvan edellytykset koskevat osin jäteveden ominaisuuksia, osin vastaanottavaa laitosta. Muunlaisista, esimerkiksi ilmoituksenvaraisista suorista johtamistilanteista säädetään asetuksin. Julkisten jätevesilaitosten rinnalla yksityisillä jätevesilaitoksilla on vastaavanlainen

asema. Luvantarvetta voidaan kuitenkin keventää tilanteissa, joissa jätevesien johtaminen laitoksen ja toimittajan välillä on järjestetty sopimuksin (WHG 59 §).

Jätevesilaitosten perustamista, käyttöä ja ylläpitämistä koskevat yleiset jätevesien johtamiseen liittyvät velvollisuudet. Laitos vaatii luvan (Genehmigung, WHG 60 §) sekä mahdollisesti ympäristövaikutusten arvioinnin. Laitokseen sallitaan johdettavaksi vain jätevesiä, jotka ovat peräisin luvanvaraisista laitoksista tai muusta, esimerkiksi EU-sääntelyn piiriin kuuluvista rekisteröidyistä toiminnoista. Laiminlyönneistä saattaa seurata toiminnan lopettaminen.

Jätevesien johtamista ja laitosten käyttöä koskee omavalvonnan vaatimus (WHG 61 §).

12. Vesiensuojeluvaltuutettu

Vesienkäyttäjien, joiden toiminnassa johdetaan päivittäin yli 750 m³ jätevettä, tulee nimittää viipymättä yksi tai useampi vesiensuojeluvaltuutettu. Tämä tehtävä on yhdistettävissä ympäristönsuojeluvaltuutetun tehtävään, jos sellainen on immissiosuojalainsäädännön mukaan nimettävä yritykseen (WHG 64-65 §, BayWG 38 art.). Valtuutetun neuvonta-, valvonta- ym. tehtävistä säädetään myös laissa.

13. Vesistön kuntoonpano, suojarakenteet

Vesistön kuntoonpanon vaatimuksena on, että luonnollisia virtaamia ei olennaisesti muuteta, luonnolliset pidätysalueet säilytetään, että luonnontilaisia elinympäristöjä säilytetään ja muita haitallisia vaikutuksia ehkäistään ja mikäli se ei ole mahdollista, suoritetaan korvaavia toimia (WHG 67-70 §). Kuntoonpanoksi katsotaan vesistön tai sen ranta-alueen saattaminen kuntoon sekä alueen poistaminen tai olennainen muuttaminen. Sellaiseksi toimenpiteeksi ei katsota vesialueen synnyttämistä rajoitetuksi ajaksi, ellei se vaikuta olennaisesti vesitalouteen. Patorakenteita pidetään mainitunlaisina toimenpiteinä, jos ne vaikuttavat tulvavirtaamiin, sekä rannikonsuojelun rakenteita.

Mainitut kuntoonpano- ja patohankkeet vaativat kaavaan perustuvan luvan, jonka edellytyksenä on muiden vaatimusten ohella, että yleisiä etuja ei olennaisesti haitata ja luonnolliset elinympäristöt säilytetään. Kuntoonpanohanke saadaan toteuttaa osa-alueittain ja lupa töiden aloittaminen on myönnettävissä kuten muun vesitalousluvan osalta säädetään (ks. edellä 4.6). Hankeluvan myöntämisen edellytykset ovat pääosiltaan samat kuin vesitalousluvan (Genehmigung) osalta on voimassa (ks. edellä 4.3-4). Menettelytavat

määräytyvät niin ikään pääasiassa kuten muussa luvassa eli asianomaisen hallintomenettelylain pohjalta (BayWG 69 §:ssä sovitus osavaltion menettelysäännöksiin).

14. Tulvasuojelu

Sekä WHG että BayWG sisältävät yksityiskohtaiset säännökset tulvasuojelusta ja sen eri instrumenteista, riskialueiden määrittämisestä, kartoista ja rajoituksista. Seuraavassa tyydytään esittämään säännösten aiheet vastaavuuksineen:

WHG 72 § Tulva

73 § Tulvariskien arviointi. Riskialueet (BayWG 45 art.)

74 § Vaarakartat ja riskikartat (BayWG 45 art.)

75 § Riskinhallintasuunnitelmat

76 § Pintavesien tulva-alueet (BayWG 46, 73 art.)

77 § Tulvanpidätysalat

78 § Vahvistettujen tulva-alueiden rakennussuojamääräykset (BayWG 46-48 art.)

78a § Muut vahvistettujen tulva-alueiden suojamääräykset (BayWG 46 art.)

78b § Tulva-alueiden ulkopuoliset riskialueet

78c § Polttoöljyn käyttölaitteet tulva-alueilla ja ulommilla riskialueilla

78d § Tulvanmuodostumisalueet

79 § Tiedotus ja aktiivinen osallistuminen (BayWG 45 art.)

BayWG 43-45 artiklan mukaan tulvanpidätysalueet tulee valita niiden sopivuuden perusteella. Tietynvetoiset tulvapadot tarvitsevat kaavoitusviranomaisen hyväksynnän. Valtion ja kuntien tulee edistää tulvariskien ja kuivuuden vähentämistä huolehtimalla maaperän imeytyvyydestä ja sadevesien hajauttamisesta. Myös ilmastonmuutos tulee sopivassa määrin ottaa huomioon. Laissa on yksityiskohtaiset säännökset viranomaisten toimivallan jaosta, selvitysten ja karttojen indikaattoreista ym. Erityistä huomiota saa arviolta sadan vuoden välein tapahtuva statistinen suurtulva. Erityissäntelyn kohteena on myös vuoristopuroihin liittyvä riskinhallinta. Ranta-alueiden omistajilla on velvollisuus huolehtia tulva-alueen reunojen vapaana pitämisestä. Erityissäntelyn kohteena ovat myös tulvanmuodostumisalueet.

15. Lunastus- ja korvaussäännöksiä, etuosto-oikeus

WHG 96-98 §:ssä säädetään korvaus- ja lunastustilanteista. Baijerin osalta vastaavat säännökset ovat BayWG 56-57 artiklassa. Korvausvelvollisen tulee lähtökohtaisesti suorittaa täysi korvaus aiheuttamastaan varallisuusvahingosta. Eräissä tilanteissa korvaukseen vaikuttavat viranomais määräykset, yleensä alentavasti. Jos haittaa vähentäviä toimenpiteitä ei voida suorittaa, korvaus on annettava rahassa. Vesivoiman menetys voidaan määrätä annettavaksi sähköinä, jos korvausvelvollinen on energiantoimittajayritys. Jos kiinteistön käytettävyys estyy tai merkittävästi heikkenee, korvausvelvollinen voidaan määrätä lunastamaan kiinteistö. Tietyin edellytyksin vahingonkärsijälle voidaan osoittaa sijaisaluetta.

BayWG 56 artikla antaa, WHG 71 §:ää täydentäen, oikeuden lunastaa kohteita useisiin yleisiin vesistönkäyttömuotoja palvelevien hankkeiden ja toimintojen tarpeisiin. Muutoin sovelletaan Baijerin pakkolunastuslainsäädäntöä.

Korvausvelvollisuudesta päätetään menettelyllisesti sen asian yhteydessä, jossa menetyksen synnyttävä toimenpide sallitaan. Ennen korvauksen määräämistä viranomaisen tulee pyrkiä sovitteluun korvausta asianosaisten kesken (WHG 98 §). BayWG 57 artiklassa säädetään tarkemmin korvauksen suorittamisesta ja sovittelusta, jolloin korvaus pääsääntöisesti suoritetaan vuosittain.

Etusto-oikeus koskee alueita, joiden ennakoidaan olevan tarpeen tulvan torjunnan tai rannikonsuojelun tarpeisiin, mutta oikeutta saadaan käyttää vain, jos tarve on olemassa (WHG 99a §). Jos vain osa kiinteistöstä on tarpeen käytettäväksi etusto-oikeudella, omistaja voi vaatia koko kiinteistön hankkimista. Etusto-oikeus on osavalttiolla, joka voivat ulottaa oikeuden koskemaan myös julkisoikeudellisia yhteisöjä.

16. Rannikkovesien vesitaloudellinen hoito WHG 43-45 §: Ei relevantti Baijerin lain osalta.

17. Merivesien vesitaloudellinen hoito WHG 45a-45l §: Ei relevantti Baijerin lain osalta.

Wasserhaushaltsgesetz 2009 (WHG)

Merkitty Baijerin vesilain (BayWG) vastaavat kohdat

Ensimmäinen luku – Yleiset säännökset

- § 1 Tarkoitus
- § 2 Soveltamisala (BayWG 2.2 art.)
- § 3 Määritelmät
- § 4 Vesien omistus, omistuksen rajat (BayWG 4-12 art.)
- § 5 Yleiset huolellisuusveloitteet

Toinen luku – Vesien hoito

Jakso 1

Yhteiset säännökset

- § 6 Vesitalouden yleiset perusteet
- § 6a Vesitalouden kustannusperusteet
- § 7 Vesistöaluekohtainen talous
- § 8 Lupa (Erlaubnis, Bewilligung)
- § 9 Käyttömuodot
- § 10 Lupalajien sisältö (BayWG 15 art.)
- § 11 Lupamenettelyt
- § 12 Lupien edellytykset, harkinta
- § 13 Lupien määräykset
- § 13a Eräiden käyttömuotojen epäämisen ja sallimiksen perusteet; riippumaton asiantuntijakomissio
- §13b Hakemusasiakirjat ja valvonta, ainerekisteri
- § 14 Bewilligung-luvan erityiset edellytykset
- § 15 Korostettu Erlaubnis-lupa (BayWG 15 art.)
- § 16 Yksityisoikeudellisten torjuntavaateiden poissuljenta
- § 17 Toiminnan ennaikainen aloittaminen
- § 18 Lupien peruuttaminen (BayWG 69 art.)
- § 19 Kaavoituspäätös ja vuorioikeudelliset yrityssuunnitelmat (BayWG 64 art.)
- § 20 Vanhat oikeudet ja valtuudet (BayWG 75 art.)
- § 21 Vanhojen oikeuksien ja valtuuksien ilmoittaminen rekisteriin
- § 22 Kilpailevien käyttömuotojen sovittelu
- § 23 Vesitaloudelliset asedukset (BayWG 17 art.)
- § 24 EMAS-sijoituspaikkojen helpotukset (BayWG 17 art.)

Jakso 2

Pintavesien vesitalous

- § 25 Yleiskäyttö (BayWG 18-19 art.)
- § 26 Omitajan ja rannanomistajan käyttö
- § 27 Pintavesien vesitaloustavoitteet

- § 28 Keinotekoisesti ja voimakkaasti muutettujen vesistöjen luokitus
- § 29 Vesistötavoitteiden (ympäristötavoitteiden) saavuttamisen määräajat
- § 30 Poikkeavat vesitaloustavoitteet
- § 31 Poikkeukset vesitaloustavoitteista
- § 32 Pintavesien pilaantumattomuustavoite
- § 33 Vähimmäisvirtaama
- § 34 Pintavesien läpäisevyys
- § 35 Vesivoiman käyttö
- § 36 Vesistön ylä- ja alapuoliset sekä sisäiset rakenteet (BayWG 20 art.)
- § 37 Veden vapaa valunta
- § 38 Vesistönreunavyöhyke (BayWG 21 art.)
- § 39 Vesistön kunnossapito
- § 40 Kunnossapitovelvollisuus (BayWG 22-24, 26 art.)
- § 41 Vesistön kunnossapidon erityisveloitteet (BayWG 25, 41 art.)
- § 42 Viranomaisratkaisut kunnossapidossa (BayWG 27 art.)

J a k s o 3

R a n n i k k o v e s i e n h o i t o

- § 43 Rannikkovesien käyttö tarvitsematta lupaa
- § 44 Rannikkovesien vesitaloustavoitteet
- § 45 Rannikkovesien puhtaanapito

J a k s o 3 a

M e r i v e s i e n h o i t o

- §45a Merivesien ympäristötavoitteet
- §45b Merivesien tila
- §45c Alkuarviointi
- §45d Merivesien hyvän tilan kuvaus
- §45e Tavoitteiden vahvistaminen
- §45f Valvontaohjelmat
- §45g Määräajan pidennys, poikkeamat tavoitteista
- §45h Toimenpideohjelmat
- §45i Yleisön osallistuminen
- §45j Tarkistaminen ja päivitys
- §45k Koordinointi
- §45l Saksan talousvyöhykkeen ja mannermaajalustan alueen toimivalta

J a k s o 4

P o h j a v e s i e n h o i t o

- § 46 Pohjaveden käyttö lupaa tarvitsematta (BayWG 29 art.)
- § 47 Pohjavesien vesitaloustavoitteet
- § 48 Pohjaveden puhtaanapito
- § 49 Maa-ainesten otto (BayWG 30 art.)

Luku 3 - Erityiset vesitaloussäännökset

Jakso 1

Julkinen

vesihuolto

Vesiensuojelualueet, terveyslähdesuojelu

- § 50 Julkinen vesihuolto (BayWG 31 art.)
- § 51 Vesiensuojelualueiden vahvistaminen (BayWG 31, 73 art.)
- § 52 Vesiensuojelualueita koskevat erityisvaatimukset (BayWG 32 art.)
- § 53 Terveyslähdesuojelu (BayWG 73 art.)

Jakso 2

Jätevesien johtaminen

- § 54 Jätevesien poistamisen määritelmät
- § 55 Jätevesien poistamisen perusteet
- § 56 Velvollisuus jätevesien poistamiseen (BayWG 34 art.)
- § 57 Jäteveden johtaminen vesistöön
- § 58 Jäteveden johtaminen julkiseen jätevesilaitokseen (BayWG 54 art.)
- § 59 Jäteveden johtaminen yksityiseen jätevesilaitokseen
- § 60 Jätevesilaitokset
- § 61 Jätevesijohtojen ja jätevesilaitosten omavalvonta

Jakso 3

Vesiä vaarantavien aineiden käsittely

- § 62 Vesille vaarallisten aineiden käyttöä koskevat vaatimukset
- §62a Vesien suojelua laitoksilta tulevilta nitraattijäämiltä koskeva kansallinen toimintaohjelma
- § 63 Soveltuvuusvahvistus

Jakso 4

Vesiensuojeluvaltuutettu

- § 64 Vesiensuojeluvaltuutetun nimeäminen
- § 65 Vesiensuojeluvaltuutetun tehtävät
- § 66 Muut sovellettavat määräykset

Jakso 5

Vesistösuojaus

Pato- ja rannikonsuojelurakennelmat

- § 67 Perusteet, määritelmät (BayWG 39 art.)
- § 68 Kaavapäätös, kaavalupa (BayWG 38, 43 art.)
- § 69 Toiminnan ennenaikaisen vaiheittaisen aloittamisen salliminen
- § 70 Sovellettavat määräykset, menettely (BayWG 69 art.)
- § 71 Pakkolunastusjärjestelyt
- § 71a Ennenaikainen haltuunotto

Jakso 6

Tulvasuojelu

- § 72 Tulva
- § 73 Tulvariskien arviointi. Riskialueet (BayWG 45 art.)

- § 74 Vaarakartat ja riskikartat (BayWG 45 art.)
- § 75 Riskinhallintasuunnitelmat
- § 76 Pintavesien tulva-alueet (BayWG 46, 73 art.)
- § 77 Tulvanpidätysalat
- § 78 Vahvistettujen tulva-alueiden rakennussuojamääräykset (BayWG 46-48 art.)
- § 78a Muut vahvistettujen tulva-alueiden suojamääräykset (BayWG 46 art.)
- § 78b Tulva-alueiden ulkopuoliset riskialueet
- § 78c Polttoöljyn käyttölaitteet tulva-alueilla ja ulommilla riskialueilla
- § 78d Tulvanmuodostumisalueet
- § 79 Tiedotus ja aktiivinen osallistuminen (BayWG 45 art.)
- § 80 Koordinointi
- § 81 Liittovaltion hallituksen välitystoiminta

Jakso 7

Vesienhoitosuunnittelu ja dokumentaatio

- § 82 Toimenpideohjelma
- § 83 Vesienhoitosuunnitelma (BayWG 51 art.)
- § 84 Toimenpideohjelmien ja vesienhoitosuunnitelmien määrääjät
- § 85 Kiinnostuneiden tahojen aktiivinen osallistaminen (BayWG 51 art.)
- § 86 Suunnitelmien varmistukseksi asetettavat muuttamisesteet
- § 87 Vesikirja
- § 88 Tiedonhankinta ja -välitys

Jakso 8

Vastuu vesistömuutoksista

- § 89 Vastuu vesien ominaisuuksien muutoksista
- § 90 Vesistövahinkojen saneeraus (BayWG 55 art.)

Jakso 9

Sieto- ja sallintavelvollisuus

- § 91 Vesistötiedolliset toimenpiteet (BayWG 62 art.)
- § 92 Pintavesien muutokset
- § 93 Veden ja jäteveden johtaminen
- § 94 Laitosten yhteiskäyttö
- § 95 Korvaus sietämis- ja suostumusvelvoitteista

Luku 4 Korvaukset, sovittelu, etuosto-oikeus

- § 96 Korvausvelvoitteiden laatu ja laajuus (BayWG 57 art.)
- § 97 Korvausvelvolliset henkilöt (BayWG 57 art.)
- § 98 Korvausmenettely (BayWG 57 art.)
- § 99 Sovittelu
- § 99a Etuosto-oikeus (BayWG 57a art.)

Luku 5 Vesivalvonta

- § 100 Vesivalvonnan tehtävät (BayWG 58 art.)

- § 101 Vesivalvonnan valtuudet
- § 102 Puolustusrakennusten ja –laitosten vesistövalvonta

Luku 6 Sakko- ja muita määräyksiä

- § 103 Sakkosäännökset
- § 104 Lupien siirtäminen
- §104a Poikkeamat luvantarpeesta laitosten poistettavan varastoveden säiliöinnissä
- § 105 Muiden olevien lupien siirtäminen
- § 106 Suojelualuepäätösten siirtäminen
- § 107 Jätevesi- ja teollisuuslaitosten siirtymäsäännökset

Liite 1 (3 §- tekniikan tason kriteerit)

Liite 2 (liittyy 7 §:n 1.3)

BayWG:n liitteet:

Liite 1: 1. luokan vesistöluettelo

Liite 2: Jätevesilaitosten tekninen vesistövalvonta